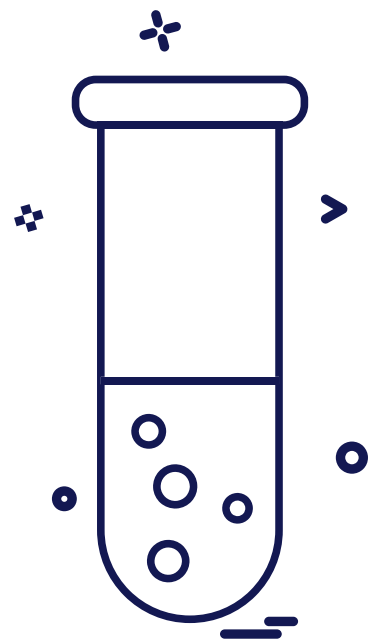

KORVAAMINEN

NÄIN KORVAAT VAARALLISET
KEMIKAALIT 5+1 ASKELEELLA

EcoOnline

Vaarallisten kemikaalien aiheuttamat altistumis- ja onnettomuusriskit ovat edelleen merkittäviä monilla työpaikoilla. Jos kemikaaleja ei voida kokonaan poistaa käytöstä, vaarallisimpien kemikaalien korvaaminen vähemmän vaarallisilla tuotteilla tai menetelmillä on tehokas tapa vähentää kemikaaleista ihmisten terveydelle, ympäristölle ja omaisuudelle aiheutuvia haittoja.

Käytössä olevien kemikaalien korvaamisen lisäksi kemikaalien riskejä kannattaa kartoittaa jo hankintavaiheessa ja valita käyttöön vähiten haittoja aiheuttavat tuotteet.

Vaarallisimpien kemikaalien korvaaminen työpaikoilla on myös lakisääteinen velvollisuus. Korvaamisperiaatteesta säädetään sekä kansallisessa lainsäädännössä että EU-tasolla. Työpaikkakohtaisen harkinnan lisäksi vaarallisimpien aineiden käyttöä ja pääsyä markkinoille rajoitetaan EU-tasolla erilaisin lainsäädännöllisin keinoin.

Haittojen vähentämisen lisäksi korvaaminen helpottaa lainsäädännön noudattamista ja vastuullisen liiketoiminnan kehittämistä sekä laskee muun muassa riskinhallintatoimenpiteiden, jätehuollon, onnettomuuksien ja sairauspoissaolojen kustannuksia.

Korvaamisen 5+1 askelta

Vaarallisen kemikaalin korvaamisen tulisi aina perustua järjestelmälliseen riskinarviointiin ja korvaamisen kokonaisvaikutusten arviointiin. Kemikaalin tai menetelmän vaihtaminen toiseen ei aina ole käytännössä yksinkertaista.

Tässä oppaassa esitellään viisi vaihetta, joilla voit jäsentää korvaamisharkintaa, sekä yksi lisävinkki!

1. Tunne kemikaalisi

Jos työpaikan kemikaalien riskinarviointi on jo tehty, voit sen perusteella tehdä yleiskatsauksen työpaikan vaarallisimpiin kemikaaleihin. Muussa tapauksessa kemikaaleista tulee ensin laatia kemikaaliluettelo ja niiden käyttöturvallisuustiedotteet on hankittava toimittajilta. Etenkin erityistä terveysvaaraa aiheuttavia kemikaaleja, kuten lisääntymiselle vaarallisia, syöpävaarallisia ja herkistäviä tuotteita, tulisi priorisoida korvaamisharkinnassa.

Käyttöturvallisuustiedotteissa ilmoitettujen vaaratietojen lisäksi voit käyttää korvattavien kemikaalien seulomisessa apuna myös viranomaisten ja kansalais- ja toimialajärjestöjen ylläpitämiä luetteloita haitallisimmista aineista.

Esimerkiksi Euroopan kemikaaliviraston ylläpitämä, REACH-asetukseen perustuva kandidaattiluettelo lupamenettelyä varten sisältää erityistä huolta aiheuttavia aineita (SVHC-aineita), jotka ovat erittäin haitallisia terveydelle tai ympäristölle ja joiden käyttö aiheuttaa yrityksille erilaisia velvoitteita.

SVHC-aineet voivat ennen pitkää siirtyä luvanvaraisiksi, joten niiden korvaaminen vaarattomammilla aineilla auttaa sekä ehkäisemään haittoja että huolehtimaan yritystoiminnan jatkuvuudesta.

Voit kartoittaa kemikaaliesi vaaroja esimerkiksi seuraavilla kysymyksillä:

- Onko työpaikalla käytössä CLP-asetuksen mukaisesti vaarallisiksi luokiteltuja kemikaaleja, jotka voivat vahingoittaa ihmisten terveyttä, ympäristöä tai omaisuutta?

- Onko käytössä erityistä terveysvaaraa aiheuttavia kemikaaleja, kuten lisääntymiselle vaarallisia, syöpää aiheuttavia tai ihoa tai hengitysteitä herkistäviä tuotteita?
- Onko käytössä tuotteita, jotka sisältävät aineita, joille on työperäisen altistumisen raja-arvoja (käyttöturvallisuustiedotteen kohta 8)?
- Onko käytössä tuotteita, jotka sisältävät SVHC-aineita tai luvanvaraisia tai rajoitettuja aineita?
- Onko käytössä muita työpaikan kannalta merkityksellisellä lainsäädännöllä tai sisäisillä menettelyillä rajoitettuja aineita?

2. Tee riskinarviointi ja priorisoi

Kun haitallisimmat kemikaalit on tunnistettu, on aika arvioida riskit järjestelmällisesti. Kemikaalin vaaraominaisuudet pitkälti määrittävät, miten vakavia seurauksia kemikaalin käytöllä voi olla. Lisäksi riskitasoon vaikuttaa todennäköisyys, jolla seuraukset toteutuvat. Todennäköisyyteen pääset käsiksi tarkastelemalla esimerkiksi kemikaalin käyttö- ja varastointitapoja sekä työpaikan olosuhteita. Riskinarvioinnissa tulisi huomioida kaikki kemikaalit ja työtehtävät.

Riskien arvioimista varten tarvitset esimerkiksi seuraavia tietoja:

- Miten kemikaalia käytetään ja varastoidaan? Onko kemikaalin käyttö kokonaisuutena hallinnassa? Onko parannettavaa paljon vai vähän?

- Miten paljon kemikaalia käytetään ja varastoidaan? Suuret määrät yleensä kasvattavat riskiä, mutta huomaa kuitenkin, että erittäin vaaralliset kemikaalit voivat jo pieninä määrinä aiheuttaa merkittäviä haittoja.
- Mitä onnettomuuksia ja tapaturmia kemikaalin käsittely ja varastointitavat voivat aiheuttaa? Onko ongelmia, kuten tapaturmia tai läheltä piti -tilanteita esiintynyt?
- Kuinka paljon työntekijät ja ympäristö altistuvat kemikaalille tavanomaisissa työtehtävissä ja poikkeustilanteissa? Onko altistuminen hallinnassa vai liiallista?
- Mitä haitallisempia seurauksia kemikaalin käytöllä voi olla ja mitä suuremmalla todennäköisyydellä ne toteutuvat, sitä suurempi riski.

3. Kartoita vaihtoehtoja

Vaiheissa 1. ja 2. kerätyt tiedot kemikaaleista ja suurimmista riskeistä auttavat päättämään, mille kemikaaleille olisi aiheellista etsiä vähemmän haitallisia vaihtoehtoja.

Korvaavien kemikaalien löytämisessä yhteistyö kemikaalien toimittajien ja esimerkiksi toimialajärjestöjen kanssa on avainasemassa. Vaihtoehtojen kartoittamista varten vaarojen lisäksi myös korvattavan kemikaalin hyödylliset ominaisuudet, funktio ja käyttöolosuhteet on syytä kuvailla tarkkaan, jotta mahdollinen korvaaja toimisi juuri kyseisessä käytössä.

Jos suoria korvaajia ei lopulta löydy, voit kartoittaa tuotteen vaihtamisen lisäksi myös muita kemikaalin haittoja vähentäviä keinoja.

- Voidaanko tuote vaihtaa toiseen, vaarattomampaan? Aiheuttaako tuotteen vaihtaminen kohtuuttomia kuluja tai hankaloittaako se työn suorittamista ylenmääräisesti?
- Voidaanko siirtyä täysin kemikaalittomaan prosessiin tai menetelmään tai muuten tehdä menetelmästä turvallisempi?
- Voidaanko tuotteen käyttöä vähentää tai rajoittaa tai pienentää pitoisuutta, esimerkiksi uusilla teknisillä riskinhallintatoimenpiteillä tai käyttämällä tuotetta laimennettuna?
- Jos kemikaalia käytetään seosten tai esineiden valmistamiseen, voidaanko haitallisen aineen pitoisuutta lopputuotteessa pienentää?

4. Vertaile ja testaa vaihtoehtoja

Kemikaalien ja menetelmien vertailu ei aina ole helppoa, mutta kannattaa tehdä huolella. Kun vaihtoehtoja on löydetty, korvaavasta tuotteesta tai menetelmästä on hyvä hankkia mahdollisimman paljon tietoa, jotta tuttua kemikaalia ei hätiköiden korvata huonosti tunnetulla tuotteella tai menetelmällä.

Vertailussa voit käydä läpi esimerkiksi seuraavia seikkoja:

- Onko vaihtoehto korvattavaa tuotetta vähemmän haitallinen juuri nimenomaisessa käytössä ja työpaikan olosuhteissa?
- Aiheuttaako vaihtoehto muita uusia riskejä? Esimerkiksi terveydelle vaaraton kemikaali voi aiheuttaa palovaaraa tai yhteensopivuusriskejä tai kemikaaliton menetelmä muunlaisia työturvallisuusriskejä.

- Minkä vaihtoehdon riskejä on helpointa, varmintä ja kustannustehokkainta hallita esimerkiksi teknisillä ratkaisuille tai viime kädessä henkilönsuojaimilla?

Turvallisuusnäkökulman lisäksi tulee varmistua mahdollisista tuotannollisista seikoista ja vaihtoehtoisen kemikaalin tai menetelmän teknisestä toimivuudesta testaamalla. Kemikaalin suorituskyvyn lisäksi kannattaa huomioida ainakin hinta, saatavuus ja vaikutukset sidosryhmiin. Vertailussa tulee pitää mielessä kemikaalin koko elinkaari jätteiden käsittely mukaan lukien.

Vaikka kemikaalin korvaaminen toisella aiheuttaisi välittömiä lisäkustannuksia, pienemmät riskit voivat vähentää kustannuksia pitkällä aikavälillä. Säästöjä voivat tuoda esimerkiksi vähentyneet työtapaturmat, vähentynyt riskinhallintatoimenpiteiden tarve ja pienempi vaarallisen jätteen määrä.

5. Toteuta korvaaminen ja aloita seuranta

Vertailun ja testausten tulosten perusteella voit järjestää vaihtoehtoiset kemikaalit ja menetelmät paremmuusjärjestykseen. Jos vaaralliselle kemikaalille löytyy sopiva korvaaja, valmistaudu sen käyttöönottoon huolellisesti. Työntekijät tulee perehdyttää uuden kemikaalin tai menetelmän vaaroihin ja turvalliseen käyttöön. Tarvittavat riskinhallintatoimenpiteet täytyy toteuttaa ja käyttöturvallisuustiedotteet, työhöjeet ja muut dokumentit päivittää.

Valmistaudu myös mahdollisiin tuotannollisiin takapakkeihin ja niiden ratkomiseen. Jos korvaaminen vaikuttaa myös asiakkaiden toimintaan tai muuten alaspäin toimitusketjussa, informoi asiakkaita ja muita sidosryhmiä tarpeen mukaan.

Varaudu myös ottamaan vastaan palautetta ja kehitysehdotuksia sekä asiakkailta että omilta työntekijöiltä.

+1 Osallista työntekijät!

Työntekijät tuntevat työtehtävänsä parhaiten. Viesti myös heille korvaamisperiaatteesta ja tavoitteestanne löytää haitallisille kemikaaleille vähemmän vaarallisia korvaajia, joko kemikaaleja tai menetelmiä. Kannusta heitä tarkastelemaan työn suoritustapoja kriittisesti ja tuomaan esille riskialttiita työvaiheita tai kemikaaleja ja jopa ehdottamaan vaihtoehtoja.

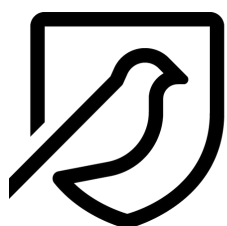
Varmista myös, että ideoiden ja kehitysehdotusten antaminen on helppoa, että ne käsitellään asianmukaisesti ja että työntekijät saavat niistä palautetta.

Lopuksi...

EcoOnlinen tuotetuki auttaa mielellään kysymyksissäsi.

Mikäli jokin asia mietityttää, ota yhteyttä meihin [klikkaamalla tästä >](#)

ecoonline.fi

EcoOnline

